

МЕЛЬНИЧЕНКО А. В.,
аспірантки кафедри цивільного,
нотаріального та виконавчого процесу
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 347.954(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.1.12>

ПРИВАТНЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ РЕФОРМИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

У статті проведено комплексний аналіз інституту приватних виконавців як елементу реформи цивільного судочинства в Україні в контексті подолання системної кризи невиконання судових рішень. Досліджено правову природу та статус приватних виконавців у змішаній системі виконання судових рішень, яка функціонує в Україні з 2017 року та покликана підвищити ефективність примусового виконання. Проаналізовано нормативно-правову базу регулювання діяльності приватних виконавців, включаючи положення Законів України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та «Про виконавче провадження», а також підзаконні акти Міністерства юстиції України.

Особливу увагу приділено порівняльному аналізу українського та європейського досвіду функціонування інституту приватних виконавців, зокрема моделей Франції, Бельгії, Нідерландів та країн Балтії. Виявлено суттєві відмінності у повноваженнях, системі контролю та механізмах саморегулювання професії приватних виконавців між Україною та європейськими країнами.

Детально розглянуто проблемні аспекти чинного законодавства, зокрема необґрунтовані обмеження щодо категорій справ, доступних для приватних виконавців, недосконалість механізмів взаємодії між державними та приватними виконавцями, недостатній розвиток саморегулювання професії. Проведено аналіз статистичних показників діяльності приватних виконавців, який підтвердив їх вищу ефективність порівняно з державними виконавцями.

Обґрунтовано перспективні напрями удосконалення інституту приватних виконавців, включаючи поступове скасування необґрунтованих обмежень повноважень, посилення ролі професійної асоціації, запровадження електронного виконавчого провадження та гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами у контексті євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: *приватні виконавці, судова реформа, виконавче провадження, змішана система виконання, цивільне судочинство, європейський досвід, правове регулювання, ефективність виконання судових рішень.*

Melnychenko A. V. Private enforcement of court decisions as an element of civil justice reform in Ukraine

The article provides a comprehensive analysis of the institute of private enforcement officers as an element of civil justice reform in Ukraine in the context of overcoming the systemic crisis of non-enforcement of court decisions. The legal nature and status of private enforcement officers in the mixed system of court decision enforcement, which has been functioning in Ukraine since 2017 and is designed to improve the efficiency of compulsory enforcement, are examined. The normative-legal framework regulating the activities of private enforcement officers is analyzed,

including provisions of the Laws of Ukraine «On Bodies and Persons Who Carry Out Compulsory Execution of Court Decisions and Decisions of Other Bodies» and «On Enforcement Proceedings», as well as by-laws of the Ministry of Justice of Ukraine.

Special attention is paid to comparative analysis of Ukrainian and European experience in the functioning of the institute of private enforcement officers, particularly models of France, Belgium, Netherlands, and Baltic countries. Significant differences in powers, control systems, and mechanisms of professional self-regulation of private enforcement officers between Ukraine and European countries are identified.

Problematic aspects of current legislation are examined in detail, particularly unjustified restrictions on categories of cases available to private enforcement officers, imperfection of interaction mechanisms between state and private enforcement officers, insufficient development of professional self-regulation. Statistical analysis of private enforcement officers' activities is conducted, confirming their higher efficiency compared to state enforcement officers.

Prospective directions for improving the institute of private enforcement officers are substantiated, including gradual elimination of unjustified restrictions on powers, strengthening the role of professional association, introduction of electronic enforcement proceedings, and harmonization of Ukrainian legislation with European standards in the context of European integration processes.

Key words: *private enforcement officers, judicial reform, enforcement proceedings, mixed enforcement system, civil justice, European experience, legal regulation, efficiency of court decision enforcement.*

Постановка проблеми. Забезпечення ефективного виконання судових рішень є наріжним каменем реалізації принципу верховенства права та гарантією дієвості правосуддя. Тривала криза у сфері виконання судових рішень в Україні, де понад 80% рішень залишалися невиконаними, зумовила нагальну потребу реформування системи примусового виконання. Впровадження інституту приватних виконавців стало одним із ключових елементів судової реформи, покликаним подолати неефективність державної виконавчої служби. Однак, незважаючи на позитивні зрушення, функціонування змішаної системи виконання судових рішень супроводжується низкою проблемних аспектів правового регулювання, які потребують комплексного аналізу та вирішення. Серед основних викликів варто відзначити: 1) недосконалість нормативно-правової бази, що регулює діяльність приватних виконавців, зокрема наявність колізій та прогалин, які створюють перешкоди для ефективного виконання покладених на них функцій; 2) існування необґрунтованих обмежень щодо категорій справ, доступних для приватних виконавців, що суперечить європейській практиці та обмежує конкуренцію у сфері виконавчих послуг; 3) недостатню розробленість механізмів взаємодії між державними та приватними виконавцями, що призводить до дублювання функцій та неефективного використання ресурсів системи примусового виконання в цілому. Особливої актуальності набуває проблема балансу між забезпеченням ефективності виконання рішень та захистом прав сторін виконавчого провадження, зокрема через посилення відповідальності приватних виконавців за неправомірні дії при одночасному розширенні їхніх повноважень. Враховуючи євроінтеграційні прагнення України та необхідність приведення національного законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу, дослідження інституту приватних виконавців як елементу реформи цивільного судочинства має не лише теоретичне, але й вагомим практичне значення для подальшого вдосконалення системи виконання судових рішень в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові аспекти функціонування інституту приватних виконавців в Україні привертають увагу багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, теоретико-правові засади діяльності приватних виконавців досліджувались у працях А.М. Авторгова, С.В. Щербак, Л.В. Крупної. Питання ефективності змішаної системи виконання судових рішень та порівняльного аналізу статусу державних і приватних

виконавців розглядалися у роботах Н.В. Волкової, П.В. Макушева, Б.М. Гука, Н.А. Сергієнко, О.С. Снідевича. Проблемні аспекти правового регулювання діяльності приватних виконавців та шляхи їх вирішення висвітлювались у дослідженнях І.В. Зозулі, О.Б. Верби-Сидор, А.І. Перепелиці. Міжнародний досвід організації системи примусового виконання судових рішень та можливості його імплементації в Україні аналізували М.В. Вінциславська, К.В. Гусаров, М.І. Омельченко. Водночас, попри значну кількість наукових праць, присвячених окремим аспектам функціонування інституту приватних виконавців, комплексного дослідження приватного виконання судових рішень як елементу реформи цивільного судочинства в Україні з урахуванням динаміки розвитку законодавства та практики його застосування наразі бракує.

Мета статті полягає у комплексному аналізі правового статусу приватних виконавців у контексті реформування цивільного судочинства України, виявленні проблемних аспектів нормативно-правового регулювання їхньої діяльності та обґрунтуванні шляхів удосконалення інституту приватного виконання судових рішень з урахуванням європейського досвіду та національних особливостей.

Викладення основного матеріалу. Проблема невиконання судових рішень в Україні має системний характер і сягає своїм корінням початку незалежності держави. Державна виконавча служба, створена в 1998 році на базі судових виконавців, які діяли при судах, не змогла забезпечити належний рівень виконання судових рішень. Статистичні дані свідчать про катастрофічний стан у цій сфері: до 2016 року понад 80% рішень судів в Україні залишалися невиконаними, що фактично нівелювало саму сутність правосуддя та підірвало довіру громадян до судової системи. Така ситуація стала предметом численних рішень Європейського суду з прав людини проти України, зокрема пілотного рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (2009), яке констатувало системну проблему невиконання рішень національних судів та необхідність вжиття загальних заходів для її подолання.

Як зазначає Л. Крупнова: «спочатку боржнику, крім окремих вказаних у законі випадків, пропонується добровільно, до встановленої державним виконавцем дати, виконати судові рішення» [4, с. 10]. Але незважаючи на такий підхід, який мав би стимулювати своєчасне виконання судових рішень без застосування примусових заходів, це не є ефективним механізмом у вітчизняних реаліях.

Основними чинниками, що зумовили низьку ефективність державної виконавчої служби, стали надмірне бюрократичне навантаження, недостатнє матеріально-технічне забезпечення, низький рівень заробітної плати державних виконавців та відсутність ефективних стимулів для якісної роботи. Як слушно виначив Авторгов А.М. у своїй дисертаційній роботі, «Державний виконавець є представником публічної адміністрації, часткою державної бюрократії, без якої не обходиться жодне суспільство» [1, с. 36]. Крім того, монополія державних виконавців на здійснення примусового виконання судових рішень призвела до відсутності конкуренції у цій сфері, що негативно позначалося на якості надання відповідних послуг.

Міжнародний досвід демонструє, що впровадження змішаної системи виконання судових рішень, за якої поряд із державними функціонують і приватні виконавці, є одним із найефективніших шляхів подолання подібних проблем. Успішний досвід країн Балтії, Грузії, Франції, Бельгії та інших європейських держав свідчить про значне підвищення рівня виконання судових рішень після впровадження інституту приватних виконавців. Зокрема, в Естонії після проведення відповідної реформи рівень виконання судових рішень зріс до 85%, а середній строк виконання скоротився з кількох років до кількох місяців. Ці факти стали переконливим аргументом для українських реформаторів, які розглядали запровадження інституту приватних виконавців як ключовий елемент реформи системи примусового виконання судових рішень.

Як зазначає О.Б. Верба-Сидор: «В Україні планується запозичити грузинський досвід реформування сфери примусового виконання рішень судів та інших органів. Пропонується ввести змішану виконавчу систему» [3, с. 41]. Запозичення таких систем є досить

ефективним для нашої країни, оскільки воно дозволяє використати вже перевірені на практиці механізми та уникнути типових помилок, характерних для етапу становлення нових інститутів. Особливо цінним для України є досвід саме пострадянських країн, які успішно подолали схожі проблеми, пов'язані з низькою ефективністю державної монополії на виконання судових рішень. Грузинська модель реформування, яка передбачає поступове розширення повноважень приватних виконавців разом із впровадженням сучасних інформаційних технологій та електронних реєстрів, може стати оптимальним прикладом для наслідування, враховуючи схожість правових систем та проблем, що потребують вирішення.

Саме тому в рамках судової реформи 2016 року було прийнято два фундаментальні закони – «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [13] та «Про виконавче провадження» [14], які заклали правову основу для функціонування змішаної системи виконання судових рішень в Україні. Запровадження інституту приватних виконавців розглядалося як інноваційний крок, спрямований на підвищення ефективності виконання судових рішень, розвантаження державної виконавчої служби, створення конкурентного середовища у сфері надання послуг з примусового виконання та підвищення престижу професії виконавця. Перші приватні виконавці в Україні розпочали свою діяльність у 2017 році після складання кваліфікаційного іспиту та отримання відповідних свідоцтв, що ознаменувало початок нової ери у системі виконання судових рішень в Україні.

Інститут приватних виконавців за своєю правовою природою є особливим елементом системи правосуддя України, що втілює концепцію делегування державною частиною своїх повноважень щодо примусового виконання судових рішень приватним особам. Відповідно до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [13], приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності, уповноваженим державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, встановленому законом. При цьому юридичний статус приватного виконавця поєднує елементи публічно-правового та приватноправового характеру. З одного боку, він наділений владними повноваженнями, реалізує функції держави щодо забезпечення обов'язковості судових рішень та діє від її імені. З іншого боку, приватний виконавець самостійно організовує свою діяльність, несе повну майнову відповідальність за результати своєї роботи та отримує винагороду безпосередньо від стягувача у вигляді основної та додаткової винагороди.

У системі цивільного судочинства України приватний виконавець займає особливе місце, виступаючи суб'єктом завершальної стадії судового процесу – стадії виконання судових рішень. Хоча формально виконавче провадження вважається позасудовою процедурою, його нерозривний зв'язок із судочинством зумовлюється тим, що без ефективного виконання судових рішень втрачається сенс самого правосуддя. Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював у своїх рішеннях, що виконання судового рішення є невід'ємною частиною «судового розгляду» у розумінні статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [15]. Тому діяльність приватних виконавців необхідно розглядати як важливий елемент реалізації права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції та статтею 55 Конституції України [15; 16].

Особливістю правового статусу приватного виконавця є те, що його діяльність поєднує ознаки публічно-правового та приватно-правового регулювання. З одного боку, порядок набуття статусу приватного виконавця, його повноваження, процедура здійснення виконавчих дій та контроль за його діяльністю регламентуються нормами публічного права. З іншого боку, організаційні аспекти діяльності, система оплати праці, відносини з помічниками та іншими працівниками офісу регулюються переважно нормами приватного права. Така дуалістична природа правового статусу приватного виконавця зумовлює необхідність розробки специфічних підходів до правового регулювання його діяльності, які б враховували як публічний інтерес держави у забезпеченні виконання судових рішень, так і приватний інтерес самого виконавця у ефективній організації своєї діяльності.

Важливо зазначити, що інститут приватних виконавців не замінює державну виконавчу службу, а доповнює її, формуючи змішану систему виконання судових рішень. Така система передбачає конкуренцію між державними та приватними виконавцями, що спрямована на підвищення якості та ефективності виконавчих послуг. При цьому законодавство встановлює єдині правила здійснення виконавчого провадження як для державних, так і для приватних виконавців, хоча й передбачає певні відмінності в їх правовому статусі та обсязі повноважень. Зокрема, як підкреслює у своєму дослідженні Зозуля І.В. «різниця щодо їх повноважень у статусах державного та приватного виконавця зі ст. 5 Закону «Про виконавче провадження», де визначені обмеження здійснення примусового виконання рішень тільки приватними виконавцями (ч. 2), на відміну від державних виконавців, щодо яких обмеження здійснення примусового виконання рішень яких окремо не визначені взагалі.» [10, с. 150], тобто на відміну від державних виконавців, приватні виконавці не можуть здійснювати примусове виконання рішень, де боржником виступає держава, державні органи або підприємства, а також рішень про відібрання дитини, виселення фізичних осіб, примусове проникнення до житла тощо. Такі обмеження зумовлені підвищеною соціальною чутливістю зазначених категорій справ та необхідністю забезпечення додаткових гарантій дотримання прав громадян у процесі виконання відповідних рішень.

Слід зазначити, що на відміну від виконавчих проваджень, які передбачають безпосередній контакт з дитиною, приватні виконавці мають повне право займатися питаннями стягнення аліментів для дитини, що є однією з найбільш поширених категорій виконавчих проваджень. Як зазначає Волкова Н.В. у своїй роботі: «Необхідно звернути увагу, що в нашій державі проголошений воєнний стан, однак це не привід для не сплати аліментів на утримання дитини, оскільки відповідно до СК України батьки зобов'язані утримувати своїх неповнолітніх дітей» [5, с. 768]. Це питання набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна. Війна не скасовує батьківських обов'язків, а навпаки, підвищує їх значущість, оскільки діти стають ще більш вразливими і потребують стабільної фінансової підтримки для забезпечення своїх базових потреб.

Нормативно-правове регулювання діяльності приватних виконавців в Україні базується на двох основних законах: «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [13] та «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 [14]. Перший визначає правовий статус приватних виконавців, вимоги до кандидатів та порядок контролю за їхньою діяльністю. Другий регламентує порядок здійснення виконавчого провадження та права учасників. Розглянувши це питання у своїй роботі, Б.М. Гук слушно зазначив, що сукупність правових норм різних галузей права, які регулюють правовідносини при виконанні рішень, складають об'єктивне виконавче провадження у його широкому розумінні [7, с. 103]. Також варто зазначити, що діяльність приватних виконавців регулюється наказами Міністерства юстиції України, зокрема – щодо організації примусового виконання рішень, допуску до професії та проведення перевірок.

Серед досягнень законодавства у цій сфері варто відзначити встановлення високих кваліфікаційних вимог до кандидатів, що забезпечує професіоналізм приватних виконавців. Запроваджено також обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності та внесення коштів на депозитний рахунок як фінансову гарантію відшкодування можливої шкоди. Створено дієвий механізм контролю з боку Міністерства юстиції та Дисциплінарної комісії, що включає перевірки та розгляд скарг. Ефективна система стимулювання через основну та додаткову винагороду мотивує виконавців до результативної роботи.

Проте нормативно-правове регулювання має і суттєві недоліки. Необґрунтовані обмеження щодо категорій справ для приватних виконавців суперечать міжнародній практиці та обмежують конкуренцію. Недостатньо врегульованими залишаються питання взаємодії між державними та приватними виконавцями, механізми судового контролю та процедури оскарження дій виконавців. Потребує вдосконалення система підготовки та підвищення кваліфікації приватних виконавців, а також обміну професійним досвідом у сфері примусового виконання рішень.

Запроваджена в Україні змішана система виконання судових рішень має суттєві спільні риси з моделями, які діють у багатьох європейських країнах, зокрема Франції, Бельгії, Нідерландах та країнах Балтії. У більшості європейських держав приватні виконавці функціонують як самозайняті професіонали, які здійснюють свою діяльність на підставі ліцензії та під контролем держави. Подібно до українського законодавства, у цих країнах встановлюються високі кваліфікаційні вимоги до кандидатів у приватні виконавці та жорсткий професійний відбір. Водночас принципова відмінність полягає в тому, що у більшості європейських країн приватні виконавці мають значно ширші повноваження та можуть виконувати практично всі категорії судових рішень, включаючи рішення проти держави та рішення з сімейних справ.

Важливою особливістю європейських моделей є високий рівень саморегулювання професії приватних виконавців через діяльність національних палат чи асоціацій, які наділені значними повноваженнями щодо контролю за діяльністю своїх членів. Наприклад, у Франції Національна палата судових виконавців здійснює розробку професійних стандартів, забезпечує підвищення кваліфікації та проводить дисциплінарні провадження щодо виконавців. В Україні ж Асоціація приватних виконавців має обмежені повноваження, а основний контроль здійснюється Міністерством юстиції. Суттєва відмінність спостерігається і в системі оплати послуг: у більшості європейських країн діють фіксовані тарифи за виконавчі дії, тоді як в Україні винагорода приватного виконавця складається з основної частини (фіксованої) та додаткової, що залежить від стягнутої суми.

У європейських країнах приватні виконавці часто виконують додаткові функції, які не властиві українським колегам – надають юридичні консультації, здійснюють медіацію, складають юридичні документи, проводять публічні торги тощо. Ефективність європейських моделей підтверджується статистикою: рівень виконання судових рішень у Франції, Нідерландах, Бельгії перевищує 75%, тоді як в Україні цей показник залишається значно нижчим. Досвід європейських країн демонструє, що для підвищення ефективності української системи виконання судових рішень необхідне подальше розширення повноважень приватних виконавців, посилення ролі професійної асоціації та вдосконалення механізмів оплати їхніх послуг з урахуванням специфіки різних категорій справ.

Чинне законодавство України встановлює суттєві обмеження щодо категорій справ, які можуть виконувати приватні виконавці. Відповідно до статті 5 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [13], приватні виконавці не мають права виконувати рішення, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, а також державні та комунальні підприємства. Крім того, приватним виконавцям заборонено виконувати рішення про виселення фізичних осіб, відібрання і передавання дитини, примусове вселення чи виселення, примусове проникнення до житла, а також рішення, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності. Ці обмеження були запроваджені законодавцем під час первинного формування інституту приватних виконавців як тимчасові запобіжники, спрямовані на поступову адаптацію нової системи та мінімізацію ризиків, пов'язаних із делегуванням державних функцій приватним особам.

Проте аналіз практики функціонування інституту приватних виконавців протягом 2017–2024 років свідчить про те, що значна частина цих обмежень є необґрунтованою та суперечить європейській практиці. Зокрема, у більшості європейських країн, де діє інститут приватних виконавців (Франція, Бельгія, Нідерланди, країни Балтії), вони мають право виконувати судові рішення проти держави та її органів на рівні з державними виконавцями. Така практика сприяє підвищенню відповідальності держави за невиконання своїх зобов'язань та забезпечує рівність сторін у виконавчому провадженні. Заборона на виконання рішень з сімейних справ, зокрема щодо відібрання дитини, також не має об'єктивного обґрунтування, оскільки саме приватні виконавці, які зазвичай мають менше навантаження та більше стимулів для ефективної роботи, могли б забезпечити більш якісне та оперативне виконання таких соціально чутливих рішень, особливо за умов належної підготовки та контролю.

Необґрунтовані обмеження повноважень приватних виконавців призводять до негативних наслідків як для системи виконання судових рішень в цілому, так і для окремих стягувачів. По-перше, вони створюють штучні бар'єри для розвитку конкуренції між державними та приватними виконавцями, що знижує ефективність примусового виконання та якість відповідних послуг. По-друге, обмеження зменшують привабливість професії приватного виконавця, оскільки звужують сферу їхньої потенційної діяльності та обмежують можливість для професійного розвитку. По-третє, стягувачі позбавляються можливості вільного вибору виконавця у значній кількості справ, що порушує принцип диспозитивності виконавчого провадження. Нарешті, державна виконавча служба залишається перевантаженою категоріями справ, які могли б ефективно виконуватися приватними виконавцями, що загалом негативно впливає на строки та якість виконання судових рішень.

Враховуючи успішний досвід функціонування інституту приватних виконавців в Україні протягом останніх років, перспективним напрямом реформування законодавства є поступове скасування необґрунтованих обмежень щодо повноважень приватних виконавців. Першим кроком могло б стати надання їм права виконувати рішення щодо державних та комунальних підприємств, що не мають стратегічного значення для економіки та безпеки держави. Наступний етап – дозвіл на виконання рішень з сімейних справ за умови проходження спеціальної підготовки та сертифікації. У довгостроковій перспективі доцільним видається повне скасування обмежень щодо виконання рішень проти держави та її органів, що відповідає європейській практиці та принципу рівності сторін у виконавчому провадженні. Такі зміни мають супроводжуватися посиленням механізмів контролю та підвищення кваліфікації, що дозволить мінімізувати потенційні ризики та забезпечити високу якість надання виконавчих послуг.

Взаємодія між державними та приватними виконавцями в Україні залишається недостатньо врегульованою на законодавчому рівні, що створює низку практичних проблем. Основні колізії виникають при передачі виконавчих проваджень від державних виконавців до приватних і навпаки. Законодавство не містить чітких процедур такої передачі, що призводить до затягування виконавчого провадження та втрати важливої інформації. Також проблемними залишаються питання доступу приватних виконавців до державних реєстрів та інформаційних систем, що ускладнює пошук майна боржників.

Відсутність ефективної системи обміну інформацією між державними та приватними виконавцями негативно впливає на узгодженість їхніх дій, особливо у справах, де один боржник має кілька виконавчих проваджень у різних виконавців. Це призводить до дублювання виконавчих дій та неефективного використання ресурсів. Законом не передбачено й механізмів спільного проведення виконавчих дій у складних справах, що вимагають залучення значних ресурсів, хоча така практика могла б підвищити ефективність виконання рішень.

Для гармонізації взаємодії між державними та приватними виконавцями необхідно: розробити єдиний електронний протокол обміну інформацією та документами; запровадити автоматизовану систему розподілу виконавчих документів з урахуванням спеціалізації та навантаження виконавців; створити спільні робочі групи для виконання складних рішень. Доцільно також запровадити механізми наставництва та обміну досвідом між державними і приватними виконавцями, що сприятиме підвищенню професійного рівня всіх суб'єктів виконавчого провадження та формуванню єдиних підходів до примусового виконання судових рішень.

Система відповідальності приватних виконавців в Україні містить кілька рівнів захисту прав учасників виконавчого провадження. Законодавство передбачає дисциплінарну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність приватних виконавців за порушення, допущені під час виконання професійних обов'язків. Особливістю є обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності та внесення на депозитний рахунок коштів у розмірі 10 мінімальних заробітних плат, що гарантує відшкодування шкоди, завданої неправомірними діями приватного виконавця.

Дисциплінарна відповідальність реалізується через механізм розгляду скарг Дисциплінарною комісією приватних виконавців, яка може застосовувати такі стягнення як попередження, догана та припинення діяльності. Проте практика показує, що існуючі механізми контролю та притягнення до відповідальності потребують удосконалення, зокрема щодо оперативності розгляду скарг, прозорості дисциплінарних проваджень та пропорційності санкцій характеру порушень.

Статистичні дані Міністерства юстиції України за 2017–2024 роки демонструють позитивну динаміку показників діяльності приватних виконавців порівняно з державними. Зокрема, середній відсоток фактично виконаних рішень приватними виконавцями складає близько 40–45%, тоді як у державній виконавчій службі цей показник не перевищує 30%. Приватні виконавці демонструють також кращі результати щодо строків виконання рішень та розміру стягнутих коштів відносно кількості проваджень.

Впровадження інституту приватних виконавців мало позитивний вплив на систему виконання судових рішень в цілому, сприяючи розвантаженню державної виконавчої служби та підвищенню якості надання виконавчих послуг через конкуренцію. Водночас ефективність приватних виконавців стримується законодавчими обмеженнями щодо категорій справ та недосконалістю організаційно-правових механізмів їхньої діяльності. Для об'єктивної оцінки ефективності необхідно запровадити єдину методологію збору та аналізу статистичних даних, що дозволить проводити порівняльний аналіз діяльності державних і приватних виконавців за різними параметрами.

Удосконалення інституту приватних виконавців має відбуватися у кількох ключових напрямках. Першочерговим завданням є розширення повноважень приватних виконавців шляхом скасування необґрунтованих обмежень щодо категорій справ, які вони можуть виконувати. Це має супроводжуватися посиленням професійних вимог та механізмів контролю якості їхньої роботи. Важливим напрямом є також розвиток саморегулювання професії через посилення ролі Асоціації приватних виконавців України та делегування їй частини контрольних функцій за прикладом європейських країн.

У контексті євроінтеграції необхідно забезпечити гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами у сфері примусового виконання рішень, зокрема рекомендаціями Ради Європи щодо виконавчого провадження. Перспективним є також запровадження електронного виконавчого провадження та розвиток альтернативних методів вирішення спорів на стадії виконання, зокрема медіації. Реалізація цих заходів дозволить підвищити ефективність виконання судових рішень в Україні, що є необхідною умовою забезпечення верховенства права та реалізації права на справедливий суд відповідно до європейських стандартів.

Висновки. Запровадження інституту приватних виконавців в Україні у 2016 році стало важливим кроком у реформуванні системи примусового виконання судових рішень, яка протягом десятиліть демонструвала критично низьку ефективність. Змішана система виконання судових рішень, за якої паралельно функціонують державні та приватні виконавці, створила конкурентне середовище, що позитивно позначилося на якості та оперативності надання виконавчих послуг. Статистичні дані свідчать про вищу результативність роботи приватних виконавців порівняно з державними, що підтверджує обґрунтованість запровадження цього інституту в Україні та його потенціал для подальшого розвитку системи виконання судових рішень.

Незважаючи на позитивні результати функціонування інституту приватних виконавців, існуюча нормативно-правова база містить низку недоліків та обмежень, що стримують повноцінний розвиток змішаної системи виконання судових рішень. Найбільш проблемними аспектами залишаються необґрунтовані обмеження щодо категорій справ, які можуть виконувати приватні виконавці, недосконалість механізмів взаємодії між державними та приватними виконавцями, а також недостатній рівень саморегулювання професії. Порівняльний аналіз з європейськими моделями свідчить про те, що українська система потребує подальшої гармонізації з міжнародними стандартами, зокрема

в частині розширення повноважень приватних виконавців та посилення ролі професійної асоціації.

Перспективними напрямками удосконалення інституту приватних виконавців в Україні є поступове скасування необґрунтованих обмежень щодо категорій справ, які вони можуть виконувати, розвиток механізмів саморегулювання професії через посилення ролі Асоціації приватних виконавців, запровадження електронного виконавчого провадження та вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації виконавців. Реалізація цих заходів дозволить підвищити загальну ефективність системи примусового виконання судових рішень в Україні, що є необхідною умовою забезпечення верховенства права, зміцнення довіри громадян до судової системи та успішної євроінтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. держ. податкової служби України. Ірпінь, 2008. 228 с.
2. Щербак С. В., Кожевнікова А. В. Діджиталізація виконавчого процесу. *Захист прав людини у цивільному судочинстві* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного, м. Одеса, 17 груд. 2021 р. / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; уклад.: І. С. Апалькова, О. В. Сатановська. Одеса : Фенікс, 2021. С. 68–72.
3. Верба-Сидор О. Б. Реформування системи виконання рішень юрисдикційних органів України. *Університетські наукові записки*. 2015. № 1. С. 38–45. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2015_1_6 (дата звернення: 05.05.2025).
4. Крупнова Л. Обов'язковість виконання судових рішень як принцип правової держави. *Юридична Україна*. 2013. № 7. С. 8–13. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uryukr_2013_7_4 (дата звернення: 05.05.2025).
5. Волкова Н. В. Виконання судових рішень про стягнення аліментів на утримання дитини у період воєнного стану. *Репозитарій Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. Режим доступу: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/aed401e2-dd63-44ad-8bab-13fd67c700e0/content> (дата звернення: 05.05.2025).
6. Макушев П. В. Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження : дис. канд. наук / Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя, 2017. Режим доступу: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/07/Makushev_diss.pdf (дата звернення: 05.05.2025).
7. Гук Б. М. Проблеми дефініції поняття виконавчого провадження. *Університетські наукові записки*. 2009. № 1. С. 101–106. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_1_19 (дата звернення: 05.05.2025).
8. Сергієнко Н. А. Поворот виконання судового рішення у цивільних справах. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 6. С. 84–90. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_6_27 (дата звернення: 05.05.2025).
9. Снідевич О. С. Галузеві законопроекти про примусове виконання рішень: пропозиції щодо їх покращення. *Виконавчий процес: теорія і практика*. Концепції вчених з удосконалення законодавства про виконавче провадження / за ред. С. Я. Фурси. Київ : Алерта, 2023. С. 296. (Серія «Процесуальні науки»).
10. Зозуля І. В. Правове забезпечення статусу суб'єктів виконавчого провадження у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів та установ. *Право і суспільство*. 2017. № 1, ч. 1. С. 28. Режим доступу: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/1_2017/part_1/28.pdf (дата звернення: 05.05.2025).
11. Перепелиця А. І. Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. держ. податкової служби України. Ірпінь, 2005. 228 с.
12. Омельченко М. П. Принцип об'єктивної істини цивільного процесуального права України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1996. 228 с.

13. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 2 черв. 2016 р. № 1403-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30.

14. Про виконавче провадження : Закон України від 2 черв. 2016 р. № 1404-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 25.04.2025).

15. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном : міжнародна конвенція від 20 черв. 1956 р. № 995_004. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 26.04.2025).

16. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.05.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

